

ZICHT OP

jubileumnummer

Toekomst door verbinding

STICHTING
VAN DE ARBEID

1945
80
2025

SER | 1950
75
2025

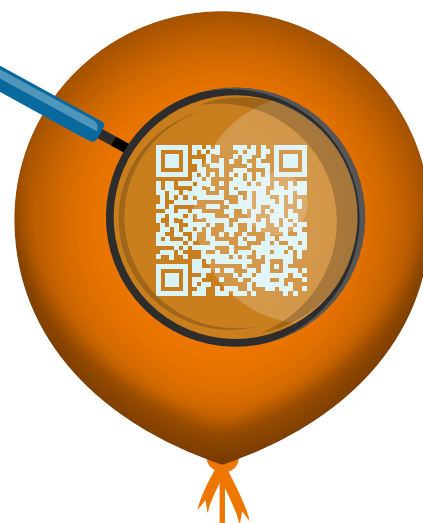
Een geslaagd jubileum

Op 29 oktober 2025 vierden de Sociaal-Economische Raad en de Stichting van de Arbeid hun 75^e respectievelijk 80^e verjaardag met als thema 'Toekomst door verbinding'. In aanwezigheid van eregast Zijne Majesteit de Koning keken we met diverse sprekers terug op verleden, heden en toekomst van onze overlegeconomie.

In deze extra editie van Zicht Op blikken we terug op deze bijzondere, gecombineerde raads- en stichtingsvergadering met de inhoudelijke bijdragen van de sprekers: Tessa Cramer, Harlec Doran, Hose Figaroa, John Jacobs, Dick Koerselman, Mariëlle Paul, Lotte Prins, Kim Putters, Ferdinand Sassen, Dick Schoof, Ingrid Thijssen en Jorien Wuite.

Het event is
terug te zien
via onderstaande
QR-code

SER

SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD

Denkwerk Draagvlak Dialoog

Colofon

Zicht Op is een uitgave van de Sociaal-Economische Raad. Dit jubileumnummer verschijnt naar aanleiding van de bijeenkomst van 29 oktober 2025 ter gelegenheid van 75 jaar Sociaal-Economische Raad en 80 jaar Stichting van de Arbeid. Een jaarabonnement op Zicht Op magazine is gratis. Opgave jaarabonnementen en adreswijzigingen graag via zichtop@ser.nl.
Redactie Thomas Blom, Ted van Hintum **T** (0)70 3499 655 **E** zichtop@ser.nl **Illustraties** BIMA, SER, Vecteezy.com **Vormgeving** Riccardo van der Does, Robby Galadien
Beeld Dirk Hol met uitzondering van pagina 7, 18 en 20 **Productie** De Bink Opmeer

Nederland heeft behoefte aan doorbraken en samenwerking

Vandaag vieren we 75 jaar Sociaal-Economische Raad en 80 jaar Stichting van de Arbeid. Dat deze buitengewone vergadering plaatsvindt in Sint-Michielsgestel, heeft een bijzondere reden.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn in het voormalig kleinseminarie Beekvliet, en ook hier in De Ruwenberg, honderden politici, ondernemers, vakbondsbestuurders, kunstenaars en wetenschappers gegijzeld. Zij waren een levend onderpand voor de Duitsers. Onder de gegijzelden waren Jan de Quay en Willem Drees, beiden later minister-president, industrieel Frits Philips, SDAP-voorman Willem Banning, Rotterdams burgemeester Pieter Oud, de latere Nobelprijswinnaar Niko Tinbergen.

De bezetter dreigde bij verzetsdaaden in het land gijzelaars te fusilleren. Een dreigement dat tot uitvoer werd gebracht. Toch ontmoedigde dit de gijzelaars niet. Sterker: het gijzelaarskamp werd een broeiest van cultuur, kunst, politiek, filosofie. Vanuit hun verschillende achtergronden dachten ze samen na over de toekomst van onze samenleving, de economie en het bestuur van ons land, na de bevrijding. En ze ontdekten, ondanks de sterk aanwezige en voelbare verzuiling, wat hen daarbij verbond.

De kiem van de inrichting van naoorlogs Nederland werd hier gelegd. Net als de kiem van onze overlegeconomie. In de 'geest van Gestel'. De Tweede Wereldoorlog gaf ons de opdracht mee onze democratische rechtsstaat, gebouwd op vrede en recht, te verdedigen om ieders vrijheid te beschermen. De overlegeconomie draagt daar wezenlijk aan bij.

Daags na de bevrijding werd een pamflet aan alle werkgevers en werknemers van Nederland openbaar met de aankondiging van de oprichting van de Stichting van de Arbeid:

"Werkgevers en werknemers, beseft hierbij Uw taak. Dat is de taak om in eendrachtige samenwerking te arbeiden aan de opbouw van ons land."

Dirk Stikker, later minister, Eerste Kamerlid, Secretaris-Generaal van de NAVO en medeoprichter van de VVD,

nam hiertoe vanuit de werkgevers het initiatief. Hij vormde samen met Evert Kupers, NVV-vakbondsvoorzitter en later PvdA Tweede Kamerlid, het eerste voorzitterschap van de Stichting van de Arbeid. Samen de schouders eronder met langjarig commitment naar elkaar en naar de Nederlandse samenleving.

Ik citeer daarnaast minister-president Willem Drees bij de instellingsvergadering van de SER in 1950:

"Een sociaal-economische politiek die door ons volk niet begrepen wordt, kan op den duur nimmer succes hebben. Ze kweekt misverstand en wanbegrip, waarmede wantrouwen veelal gepaard gaat."

Twee citaten die vandaag betekenis hebben. Nederland gaat naar de stembus voor een nieuwe Tweede Kamer. Maar de politiek heeft ook maatschappelijk draagvlak nodig. Samenwerking met het bedrijfsleven en werkend Nederland is cruciaal om 'misverstand, wanbegrip en wantrouwen' tegen te gaan.

tot gezamenlijke wijsheid en oplossingen leidden. Met kroonleden die daar vanuit kennis en expertise aan bijdragen. Onderling commitment aan het grotere belang: wederopbouw, welvaart en vrijheid!

We zijn inmiddels aanbeland in 2025. Bestaat die geest van Gestel nog? De wereld is veranderd, ons land is veranderd.

Polarisatie en kansenongelijkheid nemen toe en het vertrouwen in politieke en economische instituties staat onder druk. In een wereld die sneller verandert dan veel mensen kunnen bijhouden, groeien onderlinge afstand en onbegrip. Juist daarom zijn plekken van ontmoeting nodig waar samengewerkt wordt aan oplossingen. De SER speelt hierbij een verbindende rol.

De enorme uitdagingen rond digitalisering, klimaat, veiligheid, onderwijs, zorg en geopolitiek vragen om een samenhangende aanpak, voorbij de waan van de dag en voorbij onze eigen landsgrenzen Europa in. Nederland heeft

Van wederopbouw naar wederombouw

De ervaringen van werkgevers en vakbonden tijdens de oorlog met de oorlogseconomie, polarisatie, armoede en ongelijkheid, leidden ertoe dat Nederland zich tijdens de wederopbouw ontwikkelde tot een sociale markteconomie. Een economie waarin sociaal beleid is verweven met economische activiteiten. Waar geld verdienen én goede werkomstandigheden naast elkaar bestaan.

Het doel was, en is, om via een sterke sociale dialoog, tegengestelde belangen, vreedzaam te overbruggen. Vanuit het gezamenlijk besef dat onze welvaart en welzijn het beste gediend zijn met samenwerken en overleg tussen overheid, werkgevers en werknemers. En dat we elkaar hierbij niet loslaten, ook niet als het even moeilijk wordt.

De SER en de Stichting van de Arbeid werden plekken van samenkomst voor vertegenwoordigers van democratisch georganiseerde werknemers- en werkgeversorganisaties, waar ervaringen en kennis

opnieuw behoefte aan doorbraken. Koningin Juliana sprak in de Troonrede van 1950 over de veerkracht waarmee ons volk de gevolgen van oorlog en bezetting te boven wist te komen en dat daar vertrouwen uit kon worden geput voor de toekomst. De Troonrede van dit jaar – 75 jaar later – spreekt opnieuw over die veerkracht en over vertrouwen.

Werkend en ondernemend Nederland zetten er destijds, en nog steeds, samen de schouders onder. Wij doen vandaag een krachtige oproep aan de politiek om opnieuw, samen met ons, te kiezen voor eenzelfde verbinding en samenwerking.

Vanzelfsprekend schuurt de overlegeconomie regelmatig, maar niet zonder stappen vooruit. Van het Akkoord van Wassenaar tot het Energieakkoord, Pensioenakkoord, de arbeidsmarkthervormingen en recente voorstellen rond arbeidsmigratie. Dit werkt alleen als mensen, ondanks verschillen, vanuit respect en vertrouwen blijven zoeken

naar gedeelde belangen, in een cultuur van luisteren, geven en nemen.

Het gaat in 2025, niet om wederopbouw en herstel na oorlog, maar om een noodzakelijke wederombouw van onze naoorlogse economie. Economische ontwikkeling moet duurzamer worden en mensen gelijkere kansen bieden. Niet eenvoudig, gezien de vele opvattingen hierover.

Via sterke sociale dialoog tegengestelde belangen overbruggen

We staan voor langetermijnkeuzes, die vragen om een gedeelde visie op de toekomst van onze economie, waarmee we bijdragen aan een land waarin het voor eenieder fijn is om te leven. Daar is commitment voor nodig aan iets dat groter is dan onszelf. Bereidheid te handelen vanuit wat ons verbindt, met aandacht voor wie zich onvoldoende gehoord voelt en voor generaties na ons.

Laat de gijzelaars in Beekvliet hierbij onze inspiratiebron zijn. Te midden van machteloosheid toonden zij moed. Niet meteen met revolutionaire ideeën, maar daar begon wel de heroriëntatie van het leiderschap in Nederland: hoe konden zij als leiders recht doen aan de lessen van hun tijd en boven deelbelangen uitstijgen?

Dit is vandaag óók de vraag aan ons. De vraag aan werkgevers en werknemers die in de Stichting van de Arbeid samenwerken aan een economie, samenleving en milieu die in balans moeten komen. Bij afspraken over loonontwikkeling, cao's en pensioenen. Het pamflet uit 1945 sprak over:

'...normale werk- en rusttijden, krachtige bevordering van de werkgelegenheid, bouw van goede en ruime arbeiderswoningen, herziening van lonen en prijzen ter verbetering van het levenspeil, directe verbetering van de uitkeringen aan ouden van dagen en krachtige bevordering van de volksgezondheid'.

Een redelijk herkenbaar lijstje, maar het moet duurzamer.

In de SER werken werkgevers, zelfstandigen, werknemers en kroonleden vandaag samen aan langetermijnoplossingen om ruimte voor doorbraken en draagvlak te realiseren. Dat gaat nu over arbeidsmigratie, arbeidsongeschiktheidsvoorzieningen, fiscaliteit en arbeidsproductiviteitsgroei.

Het polderen zit in ons bestuurlijk weefsel: het vermogen om via dialoog tot

gezamenlijke richting te komen. Waar vroeger zuilen moesten worden doorbroken, vraagt het nu om het doorbreken van bubbels waarin mensen elkaar soms kwijt zijn geraakt. De kracht van toen, het overbruggen van verschillen, kan ons ook vandaag vooruithelpen. Sociale partners spelen daarbij een sleutelrol. Blijf luisteren en verbinden. Zo werk je aan vertrouwen in de toekomst. Niet eenvoudig, wel noodzakelijk.

Wij bieden het platform om samen te komen en te werken aan gedragen uitkomsten. Dat vraagt een overheid die meewerkt, maar ook dat we zelf meebewegen en stappen zetten in bedrijven, sectoren en CAO's. We doen dat ook en bieden daarmee stabiliteit in een verdeeld politiek landschap.

Als er geen SER en Stichting van de Arbeid zouden bestaan, zou ik ons daarom willen uitvinden. De samenstelling van de raad is vandaag gelukkig veel diverser en inclusiever dan vroeger. Zo maken vrouwen en jongeren nu vanzelfsprekend en integraal onderdeel uit van de SER. Kroonleden worden via open sollicitatie geselecteerd. Sociale partners zijn nog steeds democratisch georganiseerd. Sinds 2023 kennen we zzp-vertegenwoordiging aan tafel. We gebruiken verschillende participatievormen voor belanghebbenden, van natuur- en milieuorganisaties tot mantelzorgers. Alleen in verbinding met de

leefwereld van mensen blijven wij en andere instituties betekenisvol.

Onze overlegeconomie brengt verantwoordelijkheid met zich mee voor het algemeen belang. Daarom zeg ik tegen onszelf: neem die verantwoordelijkheid. Blijf in gesprek, richt de blik naar buiten en toon leiderschap.

Vandaag markeert een kruispunt. Versterken in plaats van verzwakken van onze democratische rechtstaat. Een overlegeconomie en geen vechteconomie. Polderen in plaats van polariseren. In 1945 betekende dat:

'Werkgevers: Houdt Uw poorten open.

Werknemers: Vervult Uw plicht.

Het Vaderland heeft allen nodig. Een nieuwe toekomst ligt voor ons. Aan de Arbeid!'

Onze gezamenlijke inzet blijft komende tijd opnieuw hard nodig.

Ik gebruik vandaag deze woorden:

Nederland wil vooruit. Ondernemers en werkenden, bundel je krachten. Ouderen en jongeren, werk mee aan die toekomst. Neem dappere besluiten, toon lef en moed. Schouders eronder, aan de slag! ●

Podcast: Impact in de Polder

Jubileumpodcast

Ter gelegenheid van de jubilea van de SER en de Stichting van de Arbeid is een speciale aflevering gemaakt van de podcastserie Impact in de Polder. Naast SER-voorzitter Kim Putters, spreekt presentator Marnix Kluiters onder andere met minister-president Dick Schoof en met de secretaris van de Stichting van de Arbeid: Eddy Haket. Ook gaat hij naar het voormalig kleinseminarie Beekvliet in Sint-Michielsgestel en interviewt Ferdinand Sassen, zoon van één van de gegijzelde prominenten (zie Gegijzeld maar niet verslagen op pagina 6).

Ga via onderstaande QR-code naar deze en de andere podcasts.

Gegijzeld maar niet verslagen

De jubileumbijeenkomst van de SER en de Stichting van de Arbeid had plaats in Sint-Michielsgestel. In deze plaats ligt de oorsprong van de Nederlandse overlegeconomie in 'de geest van Gestel'.

Aan het woord

Ferdinand Sarren
voorzitter Stichting
Gijzelaarskampen
Sint-Michielsgestel

Direct voorafgaand aan de jubileumbijeenkomst bracht onder meer Zijne Majesteit de Koning een bezoek aan de expositie over het gijzelaarskamp Beekvliet. Hier bekijkt hij met SER-voorzitter Kim Putters de namenlijst van de gegijzelden in één van de expositieruimten.

Kleinseminarie Beekvliet in Sint-Michielsgestel (1930)

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd in Sint-Michielsgestel in het voormalig kleinseminarie Beekvliet een grote groep prominenten gegijzeld, waaronder wetenschappers, ondernemers, politici, geestelijken, burgemeesters, vakbondsbestuurders en kunstenaars. Zij spraken tijdens hun gijzeling over de toekomst van Nederland en legden de basis voor wat zou leiden tot de oprichting van de Stichting van de Arbeid in 1945 en de SER in 1950. Hun verhaal wordt verteld in een expositie in de Beekvlietboerderij, pal naast de plek waar de gegijzelden verbleven. Ferdinand Sassen is zoon van één van de gegijzelden en vertelt erover.

“4 mei 1942 was een zwarte dag in de vaderlandse geschiedenis. Die dag werden 400 mannen door de Duitse bezetter van hun bed gelicht en op transport gezet naar het kleinseminarie Beekvliet in Sint-Michielsgestel. Deze mensen werden gegijzeld, omdat ze op de een of andere manier verzetsdaaden hadden gepleegd. Ofwel lijfelijk of schriftelijk via venijnige artikelen. Dat

was voor de Duitsers voldoende aanleiding om deze invloedrijke Nederlanders bij elkaar te hebben, die borg stonden met hun leven. Na een mislukte sabotage van een Bundeswehr-trein voegde de bezetter in augustus 1942 de daad bij het woord en fusilleerde vijf van de gijzelaars.”

Geest van Gestel

“De ‘geest van Gestel’ is de benaming van het collectief van de geëngageerde gijzelaars die het naoorlogse Nederland wilde maken. De bedoeling was -en dat moest de geest zijn- elkaar te vinden in de overeenkomsten en niet in de verschillen. Ze wilden een blauwdruk maken van hoe Nederland er na de oorlog uit zou moeten zien, door over elkaars en vooral over hun eigen schaduw heen te springen. De wil was er om het naoorlogse Nederland vorm te geven. Een van de gevolgen daarvan is dat in het gijzelaarskamp de Partij van de Arbeid is opgericht. Later is daar de Stichting van de Arbeid uit voortgekomen en de Sociaal-Economische Raad.”

Democratische rechtsstaat

“Als ik als naoorlogs kind terugkijk op deze periode, dan heb ik daar veel van geleerd. Het belangrijkste is dat wij gezegend zijn dat wij mogen en kunnen leven in vrede en vrijheid. We moeten waakzaam zijn voor extremisme of dat nu rechts is of links. Dat is het grootste gevaar dat de democratie kan bedreigen. We moeten altijd streven en strijden voor vrede, veiligheid, saamhorigheid en respect voor elkaar: de democratische rechtsstatelijkheid.”

Bekijk het hele interview met Ferdinand Sassen via onderstaande QR-code. ●

1950
75
2025
SEER

SEER 75
1950
2025
STICHTING
VAN DE ARBEID 80
1945
2025

De polder moeten we koesteren

Hoe symbolisch is het dat wij elkaar op verkiezingsdag treffen op deze historische locatie. Hier, waar de beroemde 'geest van Gestel', de geest van samenwerking en compromis, nog altijd bijna tastbaar aanwezig is. Je kunt het verleden hier in Gestel als het ware de hand schudden. Johan Huizinga muntte daar ooit het begrip "historische sensatie" voor – het gevoel van rechtstreeks contact met de geschiedenis, dat je soms kan overrompelen. Ik weet niet hoe het u vergaat, maar op mij heeft deze locatie dat effect.

Ruim een jaar na de bevrijding verscheen er een gedenkboek over het gijzelaarskamp Beekvliet.

Het voorwoord was van de hand van Willem Schermerhorn, een van de meest prominente gijzelaars en onze eerste naoorlogse premier. Voor hem en voor veel andere zogeheten ‘vernieuwers,’ was het een teleurstelling dat de oude verzuilde structuren na de oorlog zo snel weer de kop opstaken. De gehoopte politieke ‘doorbraak’ bleef uit. Maar toch, schreef hij, was er uit de geest van Gestel wel degelijk iets goeds en iets blijvends voortgekomen.

Ik citeer Schermerhorn: “(...) er zijn daar krachtcentra van goeden wille gevormd, er is een begrip ontstaan, dat niet voorbestemd is om onder te gaan in het rumoer van deze barre na-oorlogsche periode. Er zullen krachtcentra blijven van zeer verschillende aard en uitingsvorm.”

Me dunkt dat Schermerhorn hiermee blijk gaf van een vooruitziende blik. Want twee van die ‘krachtcentra’ vierten vandaag hun tachtigste, respectievelijk vijftienvestigste verjaardag: de Stichting van de Arbeid en de SER. En dat is een felicitatie waard, om te beginnen aan iedereen die in het verleden aan het belangrijke werk van deze instituten heeft bijgedragen en aan alle mensen die dat vandaag de dag doen. Maar eigenlijk kunnen we ook onszelf en heel Nederland feliciteren, want die naoorlogse polder heeft ons land bepaald geen windeieren gelegd.

En dan maak ik toch even een reuzensprong naar het begin van mijn eigen werkzame leven, het begin van de jaren 1980. Een tijd van stagnerende economische groei, van ruim 600.000 werklozen en van begrotingstekorten die opliepen tot boven de tien procent. Mijn ambtelijke carrière begon zo ongeveer toen dat beroemde Akkoord van Wassenaar werd gesloten. En voor alle helderheid: ik suggereer hier natuurlijk géén oorzakelijk verband. Dat akkoord kreeg vrijwel meteen mythische proporties en wordt algemeen beschouwd als de basis onder de noodzakelijke, maar ook ingrijpende saneringen tijdens de Lubbers-jaren. Een operatie van destijds ongekende omvang.

En toch, als je het Akkoord van

Wassenaar nu leest, dan sta je eigenlijk verbaasd over de eenvoud. Het is niet veel meer dan één pagina tekst met acht handtekeningen eronder van vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers die met elkaar in de Stichting van de Arbeid zaten. En met eigenlijk ook maar één afspraak erin: loonmatiging voor arbeidstijdverkorting.

Kort maar krachtig dus. Maar misschien is dat wel juist het geheim achter de grote betekenis van dit iconische polderakkoord.

Een diepgeworteld gevoel van gedeelde verantwoordelijkheid

Je zou op een dag als vandaag bijna gaan terugverlangen naar dat verleden. Naar het idealisme van de geest van Gestel en naar sociale akkoorden die op één A4’tje passen. Maar dat lijkt me nostalgisch wensdenken en daar ben ik niet zo van, want nostalgie is meestal geen goede raadgever. Vroeger was niet alles beter, de dingen waren alleen anders. Maatschappelijke verandering is nu eenmaal een gegeven en dus is mee-veranderen een must. Zoals we dat ook terugzien in het werk van de Stichting van de Arbeid en de SER.

De eerste adviezen van de SER ademen bijvoorbeeld nog helemaal de geest van de wederopbouw. Die gingen over zaken als geleide loon- en prijspolitiek, de invoering van de ziekenfondswet of de sociaal-economische positie van grote gezinnen. Tegenwoordig gaan ze over de opkomst van AI, sociale innovatie en – natuurlijk! – brede welvaart. En we zien die maatschappelijke veranderingen ook op een andere manier terug, bijvoorbeeld in het feit dat sinds een paar jaar ook de zzp’ers zijn vertegenwoordigd in de SER.

Maar twee dingen zijn in al die jaren niet veranderd. Ten eerste dat de vorm van georganiseerd sociaal overleg tussen sociale partners, zoals wij die in de Stich-

ting van de Arbeid kennen, naar mijn beste weten uniek is in de wereld. En we wijzen dan altijd graag naar het verre verleden en naar de manier waarop onze voorouders al heel vroeg in de geschiedenis leerden dat ze alleen door samenwerking droge voeten konden houden. Misschien is dat een wat geromantiseerd beeld. Maar nergens ter wereld wordt arbeidsmarktbeleid en sociale-zekerheidsbeleid met sociale partners besproken voordat het kabinet zich erover buigt. Dat werkt alleen als er onderling

vertrouwen is en de wil om er samen uit te komen. Ik heb nu drie keer het voor- en najaarsoverleg mogen voorzitten en steeds opnieuw merk je dan hoe diepgeworteld dat gevoel van een gedeelde verantwoordelijkheid is. Natuurlijk, er zijn verschillende deelbelangen, er is discussie en ook in de polder geldt: zonder wrijving geen glans. Maar er is ook altijd een overkoepelend belang: namelijk zorgen voor een sociaal-economisch beleid dat goed is voor bedrijven én voor de mensen die er werken. En daarmee goed voor de samenleving.

De Stichting van de Arbeid en de SER zijn permanente ontmoetingsplaatsen en de kracht van dat netwerk mogen we niet onderschatten. Werkgevers, werknemers, kroonleden van de SER – samen vertegenwoordigt u een scala aan maatschappelijke belangen. En die permanente ontmoeting alleen, is al een waarde op zich. Ik heb dat zelf in de coronaperiode vanuit een heel andere rol gezien, toen er met stoom en kokend water enorme besluiten moesten worden genomen over steunpakketten voor het bedrijfsleven en over de gevolgen van corona op de werkvloer. De bijna vanzelfsprekende manier waarop sociale partners en kabinet elkaar in deze periode wisten te vinden – praktisch, snel en doelgericht – →

De huidige en enkele oud-voorzitters van de SER, van links naar rechts: Wiebe Draijer, Alexander Rinnooy Kan, Kim Putters, Mariëtte Hamer, Herman Wijffels en Klaas de Vries.

is van cruciale betekenis geweest voor het in de benen houden van de Nederlandse economie en voor behoud van werkgelegenheid. Daar ben ik echt van overtuigd. En dat is dus de polder die we moeten koesteren.

Het tweede dat in al die jaren niet is veranderd, is dat het werk van de Stichting van de Arbeid en de SER vaak de basis legt onder soms ingrijpende maatschappelijke veranderingen. Dat SER-motto ‘denkwerk voor draagvlak door dialoog’ is géén loze kreet. Niet als we terugdenken aan de periode van de wederopbouw en de geleide loon- en prijspolitiek van die jaren. Niet toen het Akkoord van Wassenaar werd gesloten om Nederland uit het slop te halen. En ook niet in recente jaren. Ik noem het arbeidsmarktpakket uit 2023 - een klassiek samenspel tussen SER, kabinet en Stichting van de Arbeid.

Ik noem het Klimaatakkoord en de Pensioenakkoorden uit 2019.

Zonder die laatste akkoorden, was er geen nieuwe Pensioenwet gekomen. En ik noem ook de heel actuele adviezen over groei van de arbeidsproductiviteit en over arbeidsmigratie, die voor een volgend kabinet ongetwijfeld van grote waarde zullen zijn. Dat zijn echt twee heel belangrijke onderwerpen voor de toekomst van ons land.

En daarmee kom ik bij de dag van vandaag en morgen. Het georganiseerd sociaal overleg is en blijft van grote waarde. Juist in deze tijd van polarisatie, kunnen we niet zonder plekken van samspraak en verbinding. Plekken waar de lange termijn het kan winnen van de waan van de dag en waar tegengestelde belangen worden omgesmeed naar verstandige compromissen.

En dat is – denk ik – ook meteen de belangrijkste boodschap die de Stichting van de Arbeid en de SER op deze verkiezingsdag vanuit Gestel uitstuurt naar de politici die vanaf morgen de verantwoordelijkheid hebben om de lijnen uit te zetten voor de komende vier jaar. Ik heb al vaker gezegd dat ik Nederland zo snel mogelijk een nieuw stabiel kabinet gun, dat de grote problemen kan aanpakken waar ons land voor staat. En die stabiliteit is – in de woorden van Schermerhorn – nu al heel lang gebaat bij de twee ‘krachtcentra van goede wil’ die vandaag hun jubileum vieren.

Op deze bijzondere verjaardag is mijn wens voor de Stichting van de Arbeid en de SER dan ook heel eenvoudig. Nog vele jaren! ●

Verbindingen leggen in een veranderende samenleving

Er zijn zaken die je pas mist, als ze er niet meer zijn.

Dat geldt wat mij betreft absoluut voor de SER en de Stichting van de Arbeid. Ze zijn zo vanzelfsprekend. Zo onlosmakelijk verbonden met Nederland en ons poldermodel. Het is bijna niet mogelijk ons land voor te stellen zonder deze instituten van onze overlegeconomie. Het is daarom goed om te beseffen dat het een verworvenheid is die we moeten koesteren.

Want de SER is veel meer dan een adviesorgaan. Het is een plek waar partijen met tegengestelde belangen – ondernemers en werkenden – elkaar weten te vinden. Waar conflicten worden beslecht met woorden. Waar het eigen belang wordt verdedigd, maar het algemeen belang wint. Waar mensen

snappen dat we alleen door samen te werken sterker staan.

De kritiek op onze overlegcultuur is ook zo oud als de weg naar Rome. En natuurlijk is het als politicus wel eens lastig, kost het tijd en zou je wel eens scherpere keuzes willen maken. Want inderdaad: alleen ga je sneller. Maar samen kom je verder. Grote hervormingen – zoals die van het pensioenstelsel of de arbeidsmarkt – zijn alleen mogelijk als die gedragen worden door de polder.

Het zou een misvatting zijn om uit bovenstaand verhaal de conclusie te trekken dat alles hetzelfde moet blijven. Want iedere tijd vraagt weer iets anders van ons en stelt ons voor nieuwe uitdagingen. Oude structuren werken niet altijd meer. We moeten zoeken naar nieuwe netwerken en nieuwe verbindin-

gen. Een goed voorbeeld daarvan is hoe de SER is uitgebreid om de positie van zelfstandigen te versterken.

We leven in een tijd van polarisering. Discussies binnen families, in de kroeg, op de werkvloer en ook in de politiek stranden vaak bij pogingen om het morele gelijk te krijgen. Overal op de wereld zien we hoe kwetsbaar een cultuur van draagvlak en compromis is. Nederland heeft zich altijd onderscheiden door onze bereidheid tot compromis. Door de mogelijkheid verbindingen te leggen in een veranderende samenleving. De Stichting van de Arbeid en de SER zijn daar ook vandaag de dag goede voorbeelden van, zie bijvoorbeeld het recente SER-advies over een controversieel onderwerp als arbeidsmigratie. Die traditie stemt mij zeer hoopvol voor de toekomst. ●

Van verschillen overbruggen word je sterker

Het is bijzonder om hier te zijn en om onze verjaardag als overlegeconomie te vieren.

De Stichting van de Arbeid en de Sociaal-Economische Raad zijn ontstaan vanuit een gijzelingsituatie. De gegijzelden hebben daar iets magistraals voor bedacht, waar wij nog elke dag dankbaar voor moeten zijn. Het plan om rust in de samenleving in opbouw te krijgen, door het goed te regelen op het gebied van werk en inkomen. Wellicht hadden ze toen niet kunnen bevroeden dat in 2025 dit nog elke dag actueel is.

Het is de afgelopen decennia vaak gepaard gegaan met goed overleg en soms ook met fikse ruzie. Ik vind dat ook precies het mooie aan de polder en het maakt ons wereldwijd uniek. We komen toch altijd weer tot akkoorden.

In eerste instantie lijkt het alsof we tegengestelde belangen hebben. Dat zou je ook wel zo kunnen zien. In de vakbonden zijn werkenden en niet-werkenden vertegenwoordigd. Hun belang, en daarmee ons belang van de vakbeweging,

is een voldoende inkomen om te zorgen dat iedereen goed kan rondkomen en een veilige en plezierige werkomgeving te hebben. Werkgevers gaan daar van nature tegenin. Ze zijn primair op zoek naar lagere bedrijfskosten, zodat er hogere winsten gemaakt kunnen worden. De achterban van vakverenigingen is vooral gebaad bij een maatschappij die investeert in goed onderwijs, een betrouwbare overheid en efficiënte mobiliteit.

Maar als we uitzoomen, zijn ook de werkgevers hierbij gebaad. De samenleving komt namelijk verder in een gezonde economie. Waar door middel van onderwijs geïnvesteerd wordt in de samenleving.

Andersom is het zo dat onze achterban afhankelijk is van een goed functionerend bedrijfsleven. Zonder die bedrijven, kunnen de werkenden ook niet zorgen voor die toegevoegde waarde die de economie zo hard nodig heeft.

Zo zitten wij in een geweldige tegenstelling die een sterk gezamenlijk

belang oplevert. Al zetten we ons tegen elkaar af. Al vinden de werkgevers in de basis dat wij te veel vragen en vinden wij op onze plaats dat de werkgevers hun medewerkers te weinig centraal stellen. Toch moeten wij er altijd samen weer uitkomen.

Als wij het namelijk als SER en Stichting van de Arbeid niet doen, dan doet de politiek het. Terwijl wij, werkgevers en werknemers, weten wat de beste manier is om de arbeidsmarkt vorm te geven. Wij weten wat er nodig is voor een toekomstwaardig pensioenstelsel. Wij weten wat er nodig is rondom arbeidsmigratie. Wij worden als sociale partners dagelijks gevoed door onze leden en de plannen worden vanuit onze achterban democratisch vormgegeven. Daarom zitten wij samen in de SER over deze thema's. Ook al liggen de belangen en standpunten nog zo ver van elkaar, we komen er altijd mee verder. Want als je een verschil overbrugt, word je daar altijd sterker van. Altijd.

En waar de politiek verschillen uitvergroot en steeds minder vaak in het formatieproces, en ook daarna in de regeringsperiode de wilskracht laat zien om verschillen te overbruggen, laten wij zien dat het kan. Want links tot rechts is vertegenwoordigd in onze achterbannen. En daarmee vinden wij altijd weer evenwichtige oplossingen waarmee op sociaal-economisch terrein de hele samenleving vooruitkomt.

Onze polder is niet vanzelfsprekend. We zien steeds meer aanvallen op dit soort instituten vanuit verschillende bewegingen. Vanuit kapitalistisch denken, maar ook vanuit onze eigen achterbannen. Mensen hebben het soms wat gehad met de instituties. Mondiaal zie je een aanval op de VN. Nota bene van het machtigste land ter wereld, de extreem wispelturige president Trump opende de aanval op dit eveneens 80-jarige instituut. Deze doorgeslagen neoliberale aanpak zie je ook terug in Europa en de Nederlandse

maatschappij. We zien het in de agenda van Ursula von der Leyen en de afbraak van Europa als opwaarts project.

Ook in Nederland zien we partijen een weloverwogen aanval doen op onze instituties en dat kan ons ook raken.

waarom we in Den Haag praten in de SER, waarom we afspraken maken in de Stichting van de Arbeid, we knokken het wel uit in de sector. Tegelijkertijd weten we dat al onze vakbondsbroeders en -zusters wereldwijd jaloers kijken

We vinden altijd evenwichtige oplossingen

Terwijl het belang van ons bestaan nooit ter discussie zal staan. De SER, de Stichting van de Arbeid, het zijn essentiële partijen voor het in juiste banen leiden van onze economie en arbeidsmarkt. Dat doen wij als sociale partners samen.

Soms vragen mensen zich bij ons intern ook af: stribbelen we niet te veel mee met dingen die we niet willen, en stelt er altijd wel een lid de vraag

naar onze sociale dialoog. Dat geldt ook voor werkgevers denk ik... ze moeten er vast niet aan denken dat we net zo eenvoudig als in België of Frankrijk het land platleggen.

Als interim-voorzitter sta ik op de schouders van reuzen. Dat geldt voor ons allemaal. Daarom zeg ik graag vol trots, laten we zo doorgaan en de basis leggen voor degenen na ons om dit voort te zetten. ●

Polderen als antwoord op polariseren

Het is feest vandaag!

Het is daarom misschien een beetje raar om te beginnen met de vraag: is de polder dood? Maar dat doe ik toch. Sterker nog, ik heb het nu al gedaan.

Ik stel de vraag omdat ik hem nu eenmaal vaak krijg. En niet zelden is het als retorische vraag bedoeld. Niet zelden voel je dat degene die het vraagt er een zeker genoegen in schept als het antwoord 'ja' zou zijn.

Maar het echte antwoord is 'nee'. Er zijn sprekende voorbeelden van de resultaten van de polder, ook in de afgelopen paar jaar. Van de afspraken over 'flex en vast' op de arbeidsmarkt vier jaar geleden, waarvan het proces om die om te zetten in wetgeving ver gevorderd is, tot het advies over arbeidsmigratie van vorige maand.

En de polder moet ook levend zijn. Juist nu.

Juist nu, nu de geopolitieke situatie en grote maatschappelijke vraagstukken zoals de woningnood, de opwarming en uitputting van onze aarde en ons toekomstig verdienvermogen om eendrachtige oplossingen vragen. En dat in een tijd van polarisatie.

Juist nu hebben we het nodig dat we elkaar weten te vinden. Dat betekent luisteren, je oordeel uitstellen, nieuwsgierig zijn naar de ander, beseffen dat de ander een punt kan hebben, je tong zo nu en dan afbijten en: een zekere mildheid in je houding. Zodat we compromissen weten te sluiten die we allemaal kunnen dragen en als land vooruit kunnen.

En dát: elkaar weten te vinden, compromissen sluiten, is nu al 80 jaar de kracht van de Sociaal-Economische Raad en de Stichting van de Arbeid.

Goed nieuws dus tijdens dit jubileum: de polder leeft en de polder is nodig. Juist nu.

Maar heeft die polder het op dit moment dan makkelijk? Nee. Want om

maar iets te noemen: de politiek is een essentieel onderdeel van de polder.

Vaak wordt de polder versmald tot 'werkgevers en werknemers' – maar dat ziet de relatie met de politiek over het hoofd. De polder is altijd de samenwerking geweest tussen werkgevers, werknemers én de politiek.

Het beroemde Akkoord van Wassenaar kwam niet tot stand zonder druk vanuit het kabinet Lubbers – en hun steun voor dat akkoord daarna. Recentere kabinetten waren partner in het Pensioenakkoord en het Akkoord over Flex en Vast op de arbeidsmarkt. Dat kan ook niet anders, al was het maar omdat de politiek nodig is voor de implementatie van afspraken.

Vandaag gaan we naar de stembus. Ik denk dat we er allemaal van doordrongen zijn dat het voor Nederland heel belangrijk is dat de komende weken -laten we hopen dat het een beetje snel gaat- leiden naar een stabiel bestuur van ons land.

Compromissen sluiten die we allemaal kunnen dragen

Desalniettemin: de politieke situatie in Nederland is complex geworden. Terwijl de politiek een essentieel onderdeel is van de polder. Ik denk daarom dat het de komende jaren noodzakelijk is om een groter smaldeel van de Tweede Kamer dan alleen de fracties van een zittend kabinet onderdeel te laten zijn van het polderproces. Hier ligt, denk ik, een belangrijke taak voor de SER, maar ook voor de volgende minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Sommigen zullen denken 'kijk niet alleen naar verbreding van de betrokkenheid vanuit de politiek, maar kijk ook naar jezelf: de SER moet ook werken aan

het draagvlak voor haar adviezen door het verbreden van de betrokkenheid van nieuwe groepen'. Absoluut. Ik denk dat te weinig bekend is dat op dat gebied al veel is gebeurd. Mariëtte Hamer heeft er hard aan getrokken, en onder de huidige SER-voorzitter is dit verder doorgezet en geformaliseerd.

Laten we eerlijk zijn, het is in de polder nooit makkelijk geweest. Het is altijd een serieuze opdracht om tegenstellingen te overbruggen, om voorbij het eigen belang

naar het algemene belang te kijken en soms water bij de wijn te doen en dat uit te leggen. Om oplossingen te vinden die zorgen wegnemen op onderwerpen waar emoties soms hoog over oplopen. Het is van alle tijden dat dat moeilijk is. En het is van alle tijden dat dat nodig is.

Net zoals de gijzelaars in Beekvliet de dialoog voerden, is dat ook nu weer nodig. Elkaar proberen te begrijpen, compromissen sluiten. Juist nu.

Ik zeg daarom op deze feestelijke dag: lang leve de SER en de Stichting van de Arbeid, in wiens hart en handelen dat besef diepgeworteld is. Polderen als antwoord op polariseren! ●

SER Jongerenplatform blik vooruit: 'jongeren worden steeds meer gezien als een gelijkwaardige gesprekspartner'

Het SER Jongerenplatform zet zich al sinds de oprichting in 2015 in voor de stem van jongeren in Nederland en specifiek voor actief en vooruitstrevend beleid gericht op de volgende generaties. Voorzitter Lotte Prins en SER-kroonlid Jorien Wuite over de stem van jongeren voor de volgende 75 jaar.

Leden van het SER Jongerenplatform met de SER-voorzitter, van links naar rechts: Casper Cornelisse, Jelmer Becker, Isabella de Vries, Sarah Evink, Maaïke Krom, Kim Putters, Neele Boelens, Pim van den Dool, Alwin Snel, Lotte Prins en Laura Hanegraaf

Lotte Prins (midden) en Jorien Wuite

Binnen het SER Jongerenplatform werken elf jongerenorganisaties samen aan sterker beleid voor de toekomst van Jongeren. Van vakbond tot klimaatbeweging zijn jongeren vertegenwoordigd binnen het SER Jongerenplatform en werken zij samen aan de volgende missie: ‘werken aan een toekomstbestendige samenleving waarin alle jongeren volwaardig meedoen en een stevige basis hebben voor een gelijkwaardige sociale en economische uitgangspositie in een leefbare, duurzame omgeving.’

Jorien Wuite: “De SER heeft met de oprichting van dit platform in 2015 laten zien jongerenparticipatie belangrijk te vinden en dat we hen daarom actief bij ons werk willen betrekken. Sinds mijn start als Kroonlid was ik gelijk nieuwsgierig en ook enthousiast dat jongeren zo intensief betrokken zijn. De nieuwe generatie brengt een andere blik en urgentie voor belangrijke thema’s met zich mee en als SER is het van belang om te beoefenen wat je ook predikt: luisteren naar alle stemmen en samen tot vooruitgang komen.”

Onlangs bracht het Jongerenplatform een verkenning uit met adviezen voor krachtig beleid voor jongeren. “Wat het meest uniek is aan deze

verkenning is dat we 23 jongeren geïnterviewd hebben over de problemen waar zij tegenaanlopen. Van jongeren die geen startkwalificatie hebben tot jongeren die geen woning kunnen vinden, deze verhalen zijn een goed voorbeeld van hoe het er nú voorstaat met jongeren in Nederland en waar de grootste problemen zich bevinden”, zegt Lotte Prins.

10 jaar SER Jongerenplatform

Het SER Jongerenplatform bestaat nu tien jaar en heeft de basis gelegd voor de komende jaren. Jorien Wuite: “Ik hoop dat de betrokkenheid en positie van het SER Jongerenplatform zich nu, na tien jaar aanloop, verder ontwikkelt. De SER is een belangrijk instituut en adviesorgaan voor onze democratie en die moeten we verder blijven beschermen en versterken. Met het platform zetten we onszelf dus ook elke keer weer aan om van elkaar te leren en ook de legitimiteit van de poldercultuur te vernieuwen in het belang van onze missie van brede welvaart voor 2040.”

Ze doet een oproep aan de polder en de politiek waar het gaat om jongeren: “Geef jongeren niet alleen een stoel aan tafel, maar ook invloed op de agenda van de toekomst, in het belang van onze brede welvaart in 2040 die niet vanzelfspre-

kend is. Durf te vernieuwen en laat de toekomst mede door jongeren ontwerpen. Wie beleid wil maken of over beleid wil adviseren, moet de toekomst zelfs nog nadrukkelijker laten meepraten en de samenwerking structureel generatieoverstijgend maken. Dat vraagt lef en blijvende ambitie.

Het is ontzettend belangrijk om niet alleen over jongeren te praten, maar vooral mét jongeren te praten over de toekomst. En dat je ze actief betreft bij het ontwerpen van die toekomst. Dat ze ook echt aan de knoppen kunnen zitten. Hier zijn al een aantal goede ideeën door ontstaan, denk aan de generatietoets en de Nationale Jeugdstrategie die vanuit de NJR met voorzet van het SER Jongerenplatform tot stand is gekomen.”

De stem van jongeren in elk advies

Het SER Jongerenplatform draait ook mee in alle andere adviestrajecten van de SER, van arbeidsmigratie tot landbouw. Lotte Prins: “Ik denk dat het heel mooi is om te zien dat we binnen de SER jongeren echt betrekken bij alle grote thema’s waaraan gewerkt wordt. Het is een positieve ontwikkeling dat we jongeren steeds meer zien als een gelijkwaardige gesprekspartner en ik zou heel graag willen dat jongeren in Nederland dit ook te zien krijgen.” ●

Felicitaties uit het koninkrijk

John Jacobs, voorzitter SER Curaçao

Het is voor mij een groot voorrecht en met gepaste plechtigheid namens de Sociaal-Economische Raad van Curaçao en in mijn hoedanigheid als fungerend voorzitter u te mogen feliciteren met het 75-jarig bestaan van de SER Nederland.

Gedurende anderhalve generatie driekwart eeuw bent u niet alleen een rots in de branding geweest, maar het wezenlijke morele en institutionele baken in de Nederlandse volksbestuurstraditie. Uw raad belichaamt het poldermodel in zijn meest zuivere vorm. Een verfijnd tripartite weefsel tussen werkgeversorganisaties, werknemersorganisaties en onafhankelijke deskundigen, waarin de kunst van overleg, wederkerigheid en consensus leidt tot adviezen die door hun draagvlak stralen.

Dit model is geen relikwie van vervlogen tijden, maar een blijvende pijler van sociale verhoudingen, productiviteit en rechtszekerheid. Niet louter in Nederland, maar in het gehele Koninkrijk.

In een wereld gekenmerkt door transitie in energie, digitalisering, arbeidsmarkt en klimaatbeheersing, biedt uw raad stabiliteit, legitimiteit en richting. U levert het bewijs dat beleid niet kan floreren zonder de alchemie van evidence based wetenschap, professionele integriteit en rechtvaardigheid.

Moge uw gouden pad nog vele decennia voortduren en moge de SER Nederland steeds het heldere kompas blijven voor maatschappelijke harmonie, wederzijds begrip en politieke volwassenheid.

Harlec Doran, voorzitter SER Sint-Maarten

Het is een grote eer om vandaag met u het 75-jarig jubileum van de Sociaal-Economische Raad in Nederland te vieren. Een instituut dat al 75 jaar het kloppend hart vormt van de sociale dialoog, economische vooruitziendheid en democratische consultaties in Nederland.

Wanneer we vooruitkijken, zien we nieuwe uitdagingen op ons afkomen: economische verschuivingen, groene en digitale transitie en de noodzaak om sociale samenhang te versterken in tijden van onzekerheid. Ik ben ervan overtuigd dat de SER ervoor zal zorgen dat beleid niet alleen slim, maar ook rechtvaardig is. Niet alleen doeltreffend, maar ook inclusief.

Namens SER Sint-Maarten van harte gefeliciteerd met de 75 jaar dienst aan de samenleving. Moge de SER in de komende jaren blijven bloeien als de stem van evenwicht, dialoog en vooruitgang in Nederland.

Hose Figaroa, voorzitter SER Aruba

Namens de Sociaal-Economische Raad van Aruba wil ik u van harte feliciteren met uw 75-jarig jubileum.

Deze bijzondere mijlpaal laat zien hoe belangrijk uw werk was en nog steeds is voor het bevorderen van dialoog, samenwerking en welvaart.

We zijn trots op de band die onze raden binnen het Koninkrijk verbindt. Die band is gebaseerd op respect, kennisuitwisseling en de overtuiging dat sociale dialoog de sleutel is tot een sterke samenleving.

Van harte gefeliciteerd en op naar nog vele jaren van gezamenlijk bouwen aan een betere toekomst.

De dag dat de toekomst op de deur klopt

29 oktober 2025 was een bijzondere dag. Niet alleen omdat we stilstonden bij het jubileum van de SER en de Stichting van de Arbeid, maar ook omdat er die dag miljoenen bolletjes rood werden gekleurd. We wisten nog niet welke richting het op zou gaan. En juist dat moment - tussen wat was en wat nog niet is - biedt ruimte om te reflecteren. Om te kijken of het anders kan.

Een vraag die ik vaak krijg als futurist is: "hoe ga ik om met de moedeloosheid die ik voel als ik aan de toekomst denk?". En eerlijk gezegd - ik ervaar dat zelf bij vlagen ook weleens. Ik heb twee jonge dochters en vraag me af hoe inventief zij straks moeten zijn in de wereld die wij nu aan het bouwen zijn. Oud-rijksbouwmeester Floris Alkemade schreef in 2020: "Onze tijd biedt een even urgente als unieke kans om van richting te veranderen." Die gedachte raakt precies wat deze periode van ons vraagt: voortbouwen op wat werkt, het bestaande met nieuwe ogen bekijken, en ruimte maken voor mogelijkheden die al onder de oppervlakte sluimeren. Deze tijd van 'wederombouw', zoals Kim Putters dit noemt, nodigt ons uit om de vraag te stellen: wie willen we eigenlijk zijn?

Echte wederombouw vraagt om meer dan kennis. Ze vraagt ook om vaardigheid: het vermogen om mee te bewegen, te herzien, te heroriënteren. Dat geldt voor ons persoonlijk, maar net zo goed voor de systemen waarin we werken.

De geest van Gestel dient daarin, juist vandaag, als een inspiratie voor ons.

Want hoe kom je af van lineair silo (of zoals toen: verzuild) denken? Een ingang die ik met mijn onderzoeksteam verken is verwondering. Verwondering verruimt je wereldbeeld. Ze herinnert je eraan dat je deel bent van een groter geheel. Dat kan gebeuren wanneer je naar de sterren kijkt, een sportprestatie van formaat ziet of een schilderij van Van Gogh aanschouwt. Maar net zo goed wanneer een foto op je telefoon je terugbrengt naar een moment van betekenis. Verwondering opent de deur naar een vernieuwde ervaring van de wereld en laat je het vertrouwde opnieuw interpreteren. Precies dat hebben we nodig om de wederombouw vorm te geven: inventieve perspectieven én de moed om ze serieus te nemen.

In kleinseminarie Beekvliet, waar de gijzelaars samen opgesloten zaten, werd onder extreme druk gezocht naar de kern: wat doet ertoe? Die vraag blijft ook nu onverminderd relevant. Hoe zorgen we dat het urgente het belangrijke niet

overschaduw? Eisenhower formuleerde het scherp: "Wat belangrijk is, is niet urgent. En wat urgent is, is zelden belangrijk." Toch is de korte termijn een groot onderdeel van het dagelijks leven, zowel persoonlijk als in hoe we ons hebben georganiseerd. Op zich is daar niet zoveel mee mis, tenzij die lange termijn van het netvlies verdwijnt. De lange termijn krijgt pas ruimte als we haar keer op keer bewust terugroepen in het gesprek. Bijvoorbeeld door zoiets simpels te doen als elke week kort stilstaan bij wat er werkelijk voor je toe doet. Dat moment van uitzoomen kan veel richting geven. En dan komt de dagelijkse realiteit, daar wachtte toen, en nu nog steeds: weerbarstigheid van processen, structuren en ritmes die zelden zin hebben in verandering.

Deltacommissaris Co Verdaas noemt dat het 'goede gedoe': de plek waar spanning is, waar iets schuurt, maar waar ook iets nieuws kan ontstaan. Het vraagt moed om het ongemak van die realiteit niet uit de weg te gaan maar ermee te werken. De toekomst ontvouwt zich niet in een droombeeld of in het doemscenario, maar in dat rommelige, onzekere middengebiet daartussen. En dáár, midden in het goede gedoe, ligt onze opgave. ●

STICHTING
VAN DE ARBEID

1945
80
2025

SEER

1950
75
2025

**De Sociaal-Economische Raad
en de Stichting van de Arbeid
wensen je een 2026
vol verbinding toe!**